

**МІНІСТЕРСТВО ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ
ВІННИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ МЕДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. М.І. ПИРОГОВА**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з наукової роботи
проф. О.В. Власенко
підписано КЕП

“_27_” ____05____2022 р.

Гігієна та професійна патологія

(назва навчальної дисципліни)

РОБОЧА ПРОГРАМА

навчальної дисципліни

з підготовки доктора філософії

на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти

галузі знань 22 Охорона здоров'я

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності 229 Громадське здоров'я, 222 Медицина,

091 Біологія

(код і найменування спеціальності)

мова навчання українська, англійська

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова, відділ аспірантури, докторантури

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

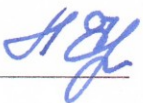
д.мед.н, проф. Сергета І.В.,
к.мед.н., доц. Ваколюк Л.М.
к.мед.н. Стоян Н.В.

РЕЦЕНЗЕНТИ: завідувач кафедри соціальної медицини д.мед.н., професор Очередько О.М.
доцент кафедри загальної гігієни та екології д.мед.н. Мостова О.П

Обговорено на засіданні кафедри загальної гігієни та екології Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова та рекомендовано до затвердження на центральній методичній раді / науковій комісії - “ 22 ” квітня 2022 року, протокол № 14

Схвалено на центральній методичній раді / науковій комісії та рекомендовано до затвердження вченою радою “ 24 ” травня 2022 року, протокол № 7

Затверджено вченою радою Вінницького національного медичного університету ім. М.І. Пирогова - « 26 » травня 2022_року, протокол № 8

Учений секретар Вченої ради ВНМУ _____ доцент Алла Кондратюк

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни “Гігієна та професійна патологія”
складена відповідно до Освітньо-наукової програми Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова

на третьому (освітньо-науковому рівні)

(назва рівня вищої освіти)

галузі знань 22 Охорона здоров'я
09 «Біологія»

(шифр і назва галузі знань)

Спеціальності
222 «Медицина»,
229 «Громадське здоров'я»,
09 «Біологія »

(код і найменування спеціальності)

Опис навчальної дисципліни (анотація)

Освітньо-науковий рівень вищої освіти передбачає здобуття особою теоретичних знань, умінь, навичок та інших компетентностей, достатніх для продукування нових ідей, розв'язання комплексних проблем у галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, оволодіння методологією наукової та педагогічної діяльності, а також проведення власного наукового дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення (Закон України «Про вищу освіту», 2014).

Програма є частиною освітньої програми підготовки докторів філософії в рамках професійної спеціалізації, і розрахована на 8 кредитів, які засвоюються протягом 2-го та 3-го року.

Статус навчальної дисципліни: вибіркова

Предметом вивчення даного курсу є вивчення закономірності впливу навколишнього середовища на організм людини та громадське здоров'я з метою обґрунтування гігієнічних нормативів, санітарних норм і правил та профілактичних заходів, реалізація яких забезпечує оптимальні умови для життєдіяльності, збереження та зміцнення здоров'я та попередження захворювань.

Міждисциплінарні зв'язки: відповідно до навчального плану, вивчення навчальної дисципліни “Гігієна та професійна патологія” здійснюється, коли аспірантом набуті відповідні знання з основних базових дисциплін на II рівні вищої освіти, а також дисциплін: Історія філософії, як методологічна основа розвитку науки та цивілізації, Англійська мова у науково-медичному спілкуванні, медична етика та деонтологія, Культура мови лікаря: термінологічний аспект, Публікаційна активність та наукометричні бази даних, Біоетичні та медико-правові основи наукових досліджень, з якими інтегрується програма. У свою чергу, навчальна дисципліна “Гігієна та професійна патологія” формує засади поглибленого вивчення аспірантом наступних дисциплін: соціальна медицина та організація охорони здоров'я, громадське здоров'я, медична біологія, нормальна анатомія, гістологія, нормальна фізіологія, патологічна фізіологія, патологічна анатомія, токсикологія, внутрішні хвороби тощо.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. **Метою** навчальної дисципліни “Гігієна та професійна патологія” як навчальної дисципліни в системі медичних знань є розвиток у лікаря гігієнічного мислення, отримання навичок оцінки факторів навколишнього середовища та одержання знань і умінь про

наслідки їх негативного впливу на здоров'я людини та розробки заходів запобігання виникненню негативних зрушень у стані здоров'я та захворювань. Разом з тим основна мета гігієни як медичної науки – збереження та зміцнення здоров'я людини.

1.2. До **основних завдань навчальної дисципліни** слід віднести:

- вивчення природних та антропогенних факторів навколишнього середовища і соціальних умов, що справляють вплив на здоров'я людини;
- вивчення закономірностей впливу факторів і умов навколишнього середовища на організм людини та суспільне здоров'я;
- наукове обґрунтування і розробка гігієнічних нормативів, санітарних норм і правил, профілактичних заходів, що сприяють максимальному використанню факторів навколишнього середовища, які позитивно впливають на організм, а також усуненню або обмеженню до безпечних рівнів несприятливих впливів;
- запровадження у практику роботи закладів та установ охорони здоров'я гігієнічних рекомендацій, санітарних норм і правил, що розроблені та науково-обґрунтовані, перевірка їх ефективності та удосконалення.
- прогнозування санітарної ситуації на ближню та віддалену перспективу.

Результати навчання

Програмні результати навчання (РН):

РН1 Здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної медичної діяльності, проводити оригінальне наукове дослідження та здійснювати дослідницько-інноваційну діяльність в галузі охорони здоров'я на основі глибокого переосмислення наявних та створення нових цілісних теоретичних або практичних знань та/або професійної практики.

РН2 Здатність до підвищення професійної кваліфікації

РН3 Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації, з різних джерел

РН4 Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми, генерувати ідеї.

РН5 Здатність розробляти та управляти проектами

РН6 Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті

РН7 Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконаних робіт

РН8 Здатність до розуміння предметної області за обраним науковим напрямом та освітньою діяльністю

РН9 Здатність виявляти потребу в додаткових знаннях у сфері медицини та за напрямком наукових досліджень, генерувати наукові гіпотези

РН10 Здатність формулювати дослідницьке питання, розробляти проект наукового дослідження

РН11 Здатність обирати методи та критерії оцінки (кінцеві точки) дослідження відповідно до цілей та завдань наукового проекту.

РН12 Здатність до спілкування у професійному середовищі та з представниками інших професій у національному та міжнародному контексті.

РН13 Здатність інтерпретувати результати наукових досліджень, проводити їх коректний аналіз та узагальнення.

РН14 Здатність до впровадження нових знань (наукових даних) в науку, освіту та інші сектори суспільства.

РН15 Здатність представлення результатів наукових досліджень в усній і письмовій мові відповідно до національних та міжнародних стандартів.

РН16 Здатність до організації та реалізації педагогічної діяльності.

РН17 Здатність до лідерства, керування колективом.

РН18 Дотримання етики та академічної доброчесності.

Очікувані результати навчання з дисципліни:

1. Здобувач вищої освіти може назвати основи гігієни як науки, її мету, завдання, закони та

методи гігієнічних досліджень, місце гігієни в роботі лікаря.

2. Пояснити зміст попереджувального та поточного санітарного нагляду. Принципи гігієнічного нормування.
3. Здобувач вищої освіти здатний назвати основи організації та методику вивчення впливу денатурованого природного середовища на здоров'я населення, гігієнічні основи здорового способу життя.
4. Пояснити гігієнічне значення сонячної радіації, атмосфери як елементу біосфери та фактору здоров'я.
5. Здобувач вищої освіти здатний назвати гігієнічне значення клімату, погоди та гігієнічні основи оцінки мікроклімату приміщень.
6. Володіти науковими основами гігієнічної оцінки освітлення та гігієнічні вимоги до освітлення.
7. Здобувач вищої освіти може пояснити наукові основи гігієнічної оцінки води як елементу біосфери та фактору здоров'я, санітарної експертизи якості питної води та показники якості її очистки, знезараження, знешкодження та дезактивації.
9. Володіти основами гігієнічної оцінки ґрунту як елемент біосфери та фактор здоров'я, санітарна очистки населених місць.
10. Здатний назвати класифікацію харчових речовин та продуктів, харчову та біологічну цінність основних харчових продуктів.
12. Назвати основні принципи проведення санітарної експертизи харчових продуктів, гігієнічні принципи раціонального харчування;
13. Здобувач вищої освіти може назвати фізіолого-гігієнічне значення білків, жирів, вуглеводів, вітамінів та мікроелементів у харчуванні людини.
14. Пояснити гігієнічні основи лікувально-дієтичного і лікувально-профілактичного харчування.
15. Орієнтується в гігієнічні принципи лікарняного будівництва та створення оптимальних умов для перебування хворих і роботи медичного персоналу.
16. Володіє основними принципами гігієнічної оцінки ступеня важкості та напруженості праці, гігієнічні основи наукової організації праці та сучасні аспекти гігієни розумової праці.
17. Здобувач вищої освіти вміє здійснювати гігієнічну оцінку природного та штучного освітлення, оцінку променистої енергії, гігієнічну оцінку мікроклімату в приміщенні, гігієнічну оцінку якості повітря та ефективності вентиляції, гігієнічну оцінку якості повітря та ефективності вентиляції, санітарна експертизу якості питної води гігієнічну оцінку клімату та погоди, гігієнічну оцінку ґрунту, гігієнічну оцінку впливу денатурованого природного середовища на здоров'я населення, санітарну експертизу харчових продуктів, санітарну експертизу молока і молочних продуктів, санітарну експертизу м'яса та м'ясних продуктів, санітарну експертизу борошна та борошняних виробів, санітарну експертизу риби та рибних продуктів, санітарну експертизу консервів, гігієнічну оцінку адекватності та збалансованості харчування, санітарну експертизу проектів будівництва лікувально-профілактичних закладів, гігієнічну оцінку систем лікарняного будівництва, земельної ділянки, основних відділень та приміщень лікарні, гігієнічну оцінку умов перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувально-профілактичних закладах, гігієнічну оцінку лікарняного та побутового одягу, гігієнічну оцінку засобів догляду за ротовою порожниною.
18. Здобувач вищої освіти може оцінити гігієнічну оцінку радіаційного фону місцевості та об'єкту, гігієнічну оцінку необхідного протирадіаційного захисту, гігієнічну оцінку протирадіаційного захисту в радіологічному відділенні лікарні, гігієнічну оцінку важкості та напруженості праці, гігієнічну оцінку умов праці на промисловому підприємстві, методику розслідування випадків професійних отруєнь та професійних захворювань, гігієнічну оцінку шумо-вібраційної обстановки у виробничому приміщенні, методику вивчення вмісту пилу та хімічних речовин у повітрі виробничих приміщень, гігієнічну оцінку функціональної готовності дітей та підлітків до вступу в школу, гігієнічну оцінку навчально-виховної роботи в школі, гігієнічну оцінку фізичного розвитку дітей та підлітків, гігієнічну оцінку рухової активності дітей та підлітків, гігієнічну оцінку організації позашкільної діяльності та

вільного часу учнів, гігієнічну оцінку особливостей формування та розвитку соціально- і професійно-значущих психофізіологічних функцій, психогігієнічну оцінку особливостей проведення професійної орієнтації та професійного відбору, методику санітарно-гігієнічного контролю за водопостачанням та харчуванням у польових та екстремальних умовах, методику санітарної експертизи води та продовольства, методику санітарно-гігієнічного контролю за забезпеченістю організму військовослужбовців вітамінами.

19. Здатний самостійно визначати норму, патологію та зрушення у стані здоров'я донозологічного змісту.

20. Володіє сучасними теоріями гігієнічної науки та теоретичними основами профілактичної медицини загалом.

21. Вміє застосувати нові методи проведення гігієнічних досліджень на сучасному етапі.

22. Здобувач вищої освіти може назвати закономірності взаємодії природних та антропогенних факторів навколишнього середовища і соціальних умов, що справляють вплив на здоров'я людини, впливу факторів і умов навколишнього середовища на організм людини та суспільне здоров'я, наукового обґрунтування і розробки гігієнічних нормативів, санітарних норм і правил, профілактичних заходів, що сприяють максимальному використанню факторів навколишнього середовища, які позитивно впливають на організм, а також усуненню або обмеженню до безпечних рівнів несприятливих впливів, запровадження у практику роботи закладів та установ охорони здоров'я гігієнічних рекомендацій, санітарних норм і правил, що розроблені та науково-обґрунтовані, перевірки їх ефективності та удосконалення, прогнозування санітарної ситуації на ближню та віддалену перспективу.

2. Програма навчальної дисципліни

Дисципліна	Модулі	Загальна кількість годин	Кредити ЄКТС	Лекції	Медична та педагогічна	Практичні заняття	Самостійна робота
Гігієна та професійна патологія	Модуль 1	240	8	–	60	90	90

Змістовий модуль

Комунальна гігієна та гігієна навколишнього середовища.

Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень

Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.

Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.

Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.

Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.

Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.

Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.

Санітарна очистка населених місць.

Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.

Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.

Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.

Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.

Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.

Гігієна харчування.

Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.

Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.

Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.

Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.

Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.

Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.

Методика та профілактика випадків харчових отруєнь

Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.

Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.

Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.

Гігієна дітей і підлітків та психогігієна.

Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків

Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.

Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.

Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.

Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.

Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.

Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.

Гігієна праці та радіаційна гігієна.

Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.

Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.

Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.

Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.

Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва.

Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.

Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.

Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.

Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.

Гігієна лікувально-профілактичних закладів, здоровий спосіб життя та особиста гігієна.

Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.

Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.

Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.

Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.

Гігієнічні основи здорового способу життя

Гігієна надзвичайних ситуацій та військова гігієна.

Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.

Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.

Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.

Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.

Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Всього	Практичні заняття	Медична практика	Самостійна робота
Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень	5	2	1	2
Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.	4	2	1	2
Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення	4	2	2	2

приміщень.				
Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.	5	2	1	2
Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.	4	2	1	2
Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.	5	2	1	2
Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.	6	2	1	2
Санітарна очистка населених місць.	4	2	1	2
Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.	6	2	1	2
Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	6	2	1	2
Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	4	2	1	2
Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	5	2	2	2
Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	4	1	1	1
Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	5	2	1	2
Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	6	2	1	3
Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.	5	2	2	2
Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.	4	2	2	2
Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку	5	2	1	2

енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.				
Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.	5	2	1	2
Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.	4	2	1	2
Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.	5	2	2	2
Методика та профілактика випадків харчових отруєнь	5	2	1	2
Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.	4	2	1	2
Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.	4	1	1	1
Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.	4	1	1	1
Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків	5	2	1	2
Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.	5	2	2	2
Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.	6	2	1	2
Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.	5	2	1	2
Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.	5	2	1	2
Психогігієнічні основи оптимізації	6	2	1	2

повсякденної діяльності людини.				
Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.	5	2	1	2
Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.	6	2	1	2
Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.	5	2	1	2
Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.	5	2	1	2
Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.	4	2	1	1
Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.	4	2	1	1
Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.	6	2	1	2
Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	5	2	2	2
Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	4	1	2	2
Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.	6	2	1	2
Гігієнічні основи профілактики	5	2	1	2

внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.				
Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.	4	1	1	1
Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.	5	2	1	2
Гігієнічні основи здорового способу життя	5	2	1	2
Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.	4	1	1	1
Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.	5	1	1	1
Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.	4	1	1	1
Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	4	1	2	1
Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.	4	1	2	1
Усього	240	90	60	90

4. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень	2
2.	Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для	1

	профілактики захворювань і санації повітряного середовища.	
3.	Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.	2
4.	Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.	2
5.	Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.	2
6.	Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.	2
7.	Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.	2
8.	Санітарна очистка населених місць.	2
9.	Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.	2
10.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	2
11.	Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	2
12.	Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	2
13.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	2
14.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.	2
15.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.	2
16.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.	2
17.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.	2
18.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.	2
19.	Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.	2
20.	Методика та профілактика випадків харчових отруєнь	2
21.	Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.	2
22.	Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.	2
23.	Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.	2
24.	Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків	2
25.	Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.	2
26.	Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів	2

	різного віку.	
27.	Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.	2
28.	Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.	2
29.	Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.	2
30.	Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.	2
31.	Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.	2
32.	Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.	2
33.	Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.	2
34.	Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.	2
35.	Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.	2
36.	Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.	2
37.	Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	2
38.	Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	2
39.	Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.	2
40.	Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.	2
41.	Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.	2
42.	Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.	2
43.	Гігієнічні основи здорового способу життя	2
44.	Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.	1
45.	Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.	1
46.	Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації	1

	наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.	
47.	Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	1
48.	Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.	1
Усього		90

5. Самостійна робота

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень	2
2.	Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.	1
3.	Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.	2
4.	Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.	2
5.	Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.	2
6.	Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.	2
7.	Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.	2
8.	Санітарна очистка населених місць.	2
9.	Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.	2
10.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	2
11.	Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	2
12.	Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	2
13.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	1
14.	Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	2
15.	Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	2

16.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.	2
17.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.	2
18.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.	2
19.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.	2
20.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.	2
21.	Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.	2
22.	Методика та профілактика випадків харчових отруєнь	2
23.	Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах. Гігієнічні аспекти лікувально-профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.	2
24.	Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.	1
25.	Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.	1
26.	Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків	2
27.	Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.	2
28.	Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.	2
29.	Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.	2
30.	Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.	2
31.	Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.	2
32.	Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.	2
33.	Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.	2
34.	Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.	2
35.	Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.	2
36.	Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора.	2

	Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.	
37.	Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.	2
38.	Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.	2
39.	Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	2
40.	Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	2
41.	Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних підрозділів лікарні за матеріалами проекту.	2
42.	Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.	2
43.	Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.	2
44.	Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.	2
45.	Гігієнічні основи здорового способу життя	1
46.	Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.	1
47.	Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.	1
48.	Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.	1
49.	Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	1
50.	Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.	1
Усього		90

6. Медична практика

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Гігієна як наука. Місце і значення гігієни в системі медичних наук та практичній діяльності лікаря. Основні закони гігієни. Методи гігієнічних досліджень	1
2.	Гігієнічна оцінка променистої енергії, Методика визначення інтенсивності ультрафіолетового випромінювання та його використання для профілактики захворювань і санації повітряного середовища.	1
3.	Методика визначення гігієнічної оцінки природного та штучного освітлення приміщень.	2
4.	Методика визначення і гігієнічної оцінки температурно-вологісного режиму приміщень та напрямку і швидкості руху повітря.	1
5.	Методика гігієнічної оцінки повітряного середовища та ефективності вентиляції приміщень. Гігієнічна оцінка комплексного впливу мікроклімату на теплообмін людини.	1
6.	Методика гігієнічної оцінки впливу клімато-погодних умов на здоров'я людини.	1
7.	Методика гігієнічної оцінки ґрунту за даними санітарного обстеження земельної ділянки та результатами лабораторного аналізу.	1
8.	Санітарна очистка населених місць.	1
9.	Гігієна планування та забудови населених місць. Загальна методика санітарного обстеження і описання об'єкта.	1
10.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	1
11.	Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	1
12.	Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	2
13.	Методика санітарного обстеження джерел водопостачання та відбору проб води для бактеріологічного та санітарно-хімічного дослідження.	1
14.	Методика гігієнічної оцінки питної води за даними санітарного обстеження систем водопостачання та результатами лабораторного аналізу проб.	1
15.	Гігієнічна оцінка водопостачання. Методи покращання якості питної води.	1
16.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи молока і молочних продуктів, м'яса, риби та консервів.	2
17.	Гігієнічна оцінка ступеня якості харчових продуктів. Методика санітарної експертизи борошна, хліба та зернопродуктів. Методика лабораторного контролю якості напоїв та оцінки їх фальсифікації. Гігієнічні основи використання харчових добавок у харчуванні людини.	2
18.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика розрахунку енерговитрат людини та її потреб у харчових речовинах.	1
19.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика гігієнічної оцінки харчування людини та організованих колективів.	1
20.	Вивчення адекватності та збалансованості харчування. Методика оцінки харчового статусу та вітамінної забезпеченості організму людини.	1
21.	Теоретичні аспекти та методика профілактики аліментарних та аліментарно-зумовлених захворювань. Гігієнічні основи лікувально-дієтичного та лікувально-профілактичного харчування.	2
22.	Методика та профілактика випадків харчових отруєнь	1
23.	Харчування в профілактичній медицині. Організація харчування в лікувально-профілактичних закладах та на промислових підприємствах.	1

	Гігієнічні аспекти лікувально- профілактичного харчування. Лікувальні та дієтичні властивості окремих харчових продуктів.	
24.	Особливості взаємодії харчових продуктів з лікарськими речовинами при різних функціональних станах організму та захворюваннях. Санітарно-гігієнічний контроль за харчуванням. Харчування в умовах екологічно несприятливого середовища.	1
25.	Аліментарна регуляція діяльності шлунково-кишкового тракту, діяльності ендокринної системи, обміну речовин та імунобіологічної реактивності організму. Нутриціологічна профілактика захворювань органів травлення, атеросклерозу, ожиріння, цукрового діабету та передчасного старіння.	1
26.	Гігієнічні основи комплексної оцінки стану здоров'я дітей і підлітків	1
27.	Методи оцінки фізичного розвитку дітей і підлітків.	2
28.	Гігієнічна оцінка режиму дня та навчально-виховного процесу учнів різного віку.	1
29.	Методи гігієнічної оцінки устаткування та утримання навчально-виховних установ для дітей і підлітків. Гігієнічна оцінка дитячих меблів.	1
30.	Лікарсько-санітарний нагляд за умовами виховання та навчання дітей і підлітків у школі.	1
31.	Психогігієнічні основи оптимізації повсякденної діяльності людини.	1
32.	Гігієнічні аспекти медичної біоритмології та хроногігієни. Гігієна адаптаційного процесу. Наукові основи діагностики та профілактики хронічної втоми.	1
33.	Гігієнічна оцінка ступеня важкості та напруженості праці.	1
34.	Гігієнічна оцінка впливу шуму та вібрації на організм людини.	1
35.	Гігієнічна оцінка пилу та токсичних хімічних речовин. Методика гігієнічної оцінки небезпечних і шкідливих факторів виробничого середовища та реакції організму на їх вплив.	1
36.	Медико-санітарні частини та медичні пункти промислових підприємств. Гігієнічні аспекти роботи цехового ординатора. Методика вивчення захворюваності працівників виробничих підприємств. Методика розслідування випадків професійних захворювань та отруєнь. Розслідування та облік нещасних випадків на виробництві. Комісія з розслідування нещасного випадку на виробництві: порядок створення, права та обов'язки.	1
37.	Медико-біологічні методи профілактики та реабілітації професійно-зумовленої патології серед працівників промисловості та сільськогосподарського виробництва. Організація медичного обслуговування працівників промислових підприємств та сільськогосподарського виробництва.	1
38.	Методика радіаційного контролю при роботі з джерелами іонізуючих випромінювань.	1
39.	Розрахункові методи оцінки радіаційної безпеки та параметрів захисту населення від зовнішнього опромінення. Гігієнічна оцінка протирадіаційного захисту персоналу і радіаційної безпеки пацієнтів при застосуванні радіонуклідів та інших джерел іонізуючих випромінювань в лікувальних закладах.	2
40.	Закономірності формування променевого навантаження людини в місцях проживання, методологія його гігієнічної оцінки та шляхи зниження. Радіаційна небезпека та протирадіаційний захист на об'єктах з радіаційно-ядерними технологіями.	2
41.	Гігієнічна оцінка розміщення та планування окремих структурних	1

	підрозділів лікарні за матеріалами проекту.	
42.	Гігієнічні основи профілактики внутрішньолікарняних інфекцій. Гігієнічні основи санітарно-протиепідемічного режиму. Сучасні методи дезінфекції.	1
43.	Гігієнічна оцінка перебування хворих та праці медичного персоналу в лікувальних закладах.	1
44.	Гігієнічна оцінка лікарняного та побутового одягу. Методика гігієнічної оцінки засобів по догляду за ротовою порожниною.	1
45.	Гігієнічні основи здорового способу життя	1
46.	Основи організації та проведення санітарного нагляду за водопостачанням особового складу Збройних сил України на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час.	1
47.	Основи організації санітарно-гігієнічних заходів у Збройних силах України при надзвичайних станах мирного часу та у воєнний час. Гігієна польового розміщення військ та формувань населення.	1
48.	Гігієна праці особового складу Збройних сил України при ліквідації наслідків надзвичайних станів та на воєнний час. Організація та проведення санітарного нагляду за умовами праці ліквідаторів наслідків надзвичайних ситуацій.	1
49.	Організація та проведення розвідки вододжерел при надзвичайних ситуаціях та під час війни. Організація та проведення санітарного нагляду за очищенням, знезараженням та дезактивацією води в польових умовах при надзвичайних ситуаціях.	2
50.	Основи організації і проведення санітарного нагляду за харчуванням особового складу формувань на період надзвичайних ситуацій і катастроф та у воєнний час. Організація і проведення медичної експертизи продовольства у польових умовах при надзвичайних ситуаціях та в умовах бойових дій за допомогою табельних засобів.	2
Усього		60

7. Індивідуальні завдання: Проведення лабораторних, інструментальних та тестових наукових досліджень, написання рефератів, підготовка доповідей на засіданнях наукових конференцій, підготовка наукових статей, раціоналізаторських пропозицій, патентів, методичних рекомендацій, інформаційних листів, галузевих нововведень.

8. Завдання для самостійної роботи: Завдання для самостійної роботи регламентовані планом проведення самостійної роботи і передбачають самостійне оволодіння або засвоєння провідних методів гігієнічних досліджень відповідно до основних модулів навчальної дисципліни “Гігієна та професійна патологія”, “Комунальна гігієна та гігієна навколишнього середовища”, “Гігієна харчування”, “Гігієна дітей і підлітків та психогігієна”, “Гігієна праці та радіаційна гігієна”, “Гігієна лікувально-профілактичних закладів. здоровий спосіб життя та особиста гігієна”, “Гігієна надзвичайних ситуацій та військова гігієна”.

9. Методи навчання: лекція, пояснення, бесіда, консультація, розповідь, ілюстрація, спостереження, навчальна дискусія, суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу.

10. Методи оцінювання (контролю): індивідуальний, усний контроль: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне опитування і комбіноване.

11. Форма підсумкового контролю успішності навчання: іспит аспіранта складається з суми поточного контролю та балів, отриманих за залікове заняття.

12. Форма поточного контролю успішності навчання: Оцінка з дисципліни “Гігієна та професійна патологія” визначається з урахуванням поточної навчальної діяльності

аспіранта із відповідних тем за традиційною 4-бальною системою (відмінно, добре, задовільно, незадовільно) з подальшим перерахунком у багатобальну шкалу.

Оцінка "відмінно" виставляється у випадку, коли аспірант знає зміст заняття та лекційний матеріал у повному обсязі, ілюструючи відповіді різноманітними прикладами; дає вичерпні, точні та ясні відповіді без будь-яких навідних питань; викладає матеріал без помилок і неточностей; вільно вирішує задачі та виконує практичні завдання різного ступеню складності, самостійно генерує інноваційні ідеї.

Оцінка "добре" виставляється за умови, коли аспірант знає зміст заняття та добре його розуміє, відповіді на питання викладає правильно, послідовно та систематично, але вони не є вичерпними, хоча на додаткові питання аспірант відповідає без помилок; вирішує всі задачі і виконує практичні завдання, відчувачи складнощі лише у найважчих випадках.

Оцінка "задовільно" ставиться аспірантові на основі його знань всього змісту заняття та при задовільному рівні його розуміння. Аспірант спроможний вирішувати видозмінені (спрощені) завдання за допомогою навідних питань; вирішує задачі та виконує практичні навички, відчувачи складнощі у простих випадках; не спроможний самостійно систематично викласти відповідь, але на прямо поставлені запитання відповідає правильно.

Оцінка "незадовільно" виставляється у випадках, коли знання і вміння аспіранта не відповідають вимогам "задовільної" оцінки.

Оцінювання самостійної роботи.

Оцінювання самостійної роботи аспірантів, яка передбачена в темі поряд з аудиторною роботою, здійснюється під час поточного контролю теми на відповідному практичному занятті. Оцінювання тем, які виносяться лише на самостійну роботу і не входять до тем аудиторних навчальних занять, контролюється при проведенні диференційованого заліку.

Критерії оцінювання

Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (200 балів) для дисциплін, що закінчуються заліком та Шкала перерахунку традиційних оцінок у рейтингові бали (120 балів) для дисциплін, що закінчуються підсумковим модульним контролем (ПМК), прийнятих рішенням Вченої ради ВНМУ протокол №2 від 28.09.10.

Інструкція оцінювання іспитів та диференційних заліків згідно рішення Вченої Ради ВНМУ від 27.09.2012 р. (в основних положеннях з організації навчального процесу).

“Гігієна та професійна патологія” вивчається протягом 2 років і є одномодульною.

Підсумковий контроль здійснюється після завершення вивчення модуля. До підсумкового контролю допускаються аспіранти, які виконали всі види робіт, передбачені навчальною програмою, та при вивченні модуля набрали кількість балів, не меншу за мінімальну.

Форма проведення підсумкового контролю є стандартизованою і включає контроль теоретичної і практичної підготовки.

Максимальна кількість балів підсумкового контролю дорівнює 80.

Підсумковий контроль вважається зарахованим, якщо аспірант набрав **не менше 50 балів**.

Оцінка за іспит відповідає шкалі: оцінка «5» 80–71 бал, оцінка «4» – 70–61 бал, оцінка «3» 60–50 балів.

Поточна успішність вираховується за весь курс вивчення дисципліни, середня оцінка переводиться у бали згідно 120–бальної шкали.

Отримані бали відповідають фіксованій шкалі оцінок: : оцінка «5» 200–180 бал, оцінка «4» – 179–160 балів, оцінка «3» 159–122 бали.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену.
180–200	A	Відмінно

170–179,99	B	Добре
160–169,99	C	
141–159,99	D	Задовільно
122–140,99	E	
	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення: тексти та конспекти лекцій, методичні розробки для аспірантів з практичних занять, методичні розробки для аспірантів із самостійної позааудиторної роботи, збірник тестових завдань; електронний банк тестових завдань, банк тестових завдань на паперових носіях, ситуаційні завдання, навчальне та лабораторне обладнання, технічні засоби навчання, набір демонстраційних препаратів, набір таблиць за всіма розділами гігієни та екології, комп'ютери та комп'ютеризовані початкові програми.

14. Рекомендована література

Основна (базова)

1. Гігієна та екологія: Підручник / За ред. В. Г. Бардова. – Вінниця: Нова Книга, 2006. – 720 с.
2. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни: Підручник / Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов [та ін.]; За ред. Є. Г. Гончарука. – К.: Вища школа, 1995. – 552 с.
3. Общая гигиена (пропедевтика гигиены) : Учебник / Е. И. Гончарук, В. Г. Бардов, Г. И. Румянцев [и др.]; Под ред. Е. И. Гончарука. – К.: Вища школа, 1991. – 384 с.
4. Даценко І. І. Профілактична медицина. Загальна гігієна з основами екології: Підручник / І. І. Даценко, Р. Д. Габолич. – К.: Здоров'я, 2004. – 792 с.
5. Габолич Р. Д. Гигиена / Р. Д. Габолич, С. С. Познанский, Г. Х. Шахбазян. – К.: Вища школа, 1983. – 320 с.
6. Загальна гігієна / Під ред. І. І. Даценко. – Львів, Світ, 2001. – 472 с.
7. Нікберг І. І. Гігієна з основами екології / І. І. Нікберг, І.В. Сергета, Л.І. Цимбалюк – К.: Здоров'я, 2001. – 504 с.
8. Загальна гігієна : навчальний посібник до практичних занять для студ. VI курсу мед.ф-ту І. В. Сергета, Б. Р. Бойчук, О. В. Яцина [та ін.]. – Тернопіль. : Укрмедкнига, 1999. – 133 с.
9. Загальна гігієна та екологія людини : навч. посіб. для студ. стомат. фтів / ред.: В. Г. Бардов, І. В. Сергета. – Вінниця : Нова Книга, 2002. – 216 с.
10. Загальна гігієна: пропедевтика гігієни : [підруч. для студ. мед. вузів] / Є. Г. Гончарук, Ю. І. Кундієв, В. Г. Бардов ; ред. Є. Г. Гончарук. – К. : Вища школа, 1995. – 552 с.

Допоміжна

1. Комунальна гігієна / Є. Г. Гончарук, В. Г. Бардов, С. І. Гаркавий, О. П. Яворівський [та ін.]; За ред. Є.Г. Гончарука. – К.: Здоров'я, 2003. – 728 с.
2. Руководство к практическим занятиям по общей гигиене / Г. Н. Румянцев, Т. А. Козлова, Е. П. Козловская. – М.: Медицина, 1980. – 234 с.
3. Изучение влияния факторов окружающей среды на здоровье населения / Е. И. Гончарук, Ю. В. Вороненко, Н. И. Марценюк – К., 1989. – 214 с.
4. Збірник тестових завдань до державних випробувань з гігієни, соціальної медицини, організації та економіки охорони здоров'я / Москаленко В.Ф., Бардов В.Г., Яворівський О.П. та ін. // Вінниця: Нова книга, 2012. – 200 с.
5. Минх А. А. Методы гигиенических исследований – М.: Медицина, 1967. – 526 с.
6. Кириллов С. В., Книжников В. А., Коренков И. П. Радиационная гигиена – М.; Медицина, 1988 – 215 с.

7. Руководство к практическим занятиям по гигиене труда / Под ред. А. И. Шевченко. – К.: Медицина, Вища школа, 1986. – 326 с.
8. Беляков В. Д., Жук Е. Г. Военная гигиена и эпидемиология. – М.: Медицина, 1988. – 320 с.
9. Минх А. А. Общая гигиена. – М.: Медицина, 1984. – 480 с.
10. Артамонова В. Г., Шаталов Н. П. Профессиональные болезни. – М.: Медицина, 1982. – 416 с.
11. Общая гигиена / Под ред. Г. И. Румянцева. – М.: Медицина, 1990. – 288 с.
12. Смолянский В. Л. Алиментарные заболевания – М.: Медицина, 1979. – 262 с.
13. Гигиена детей и подростков / Под ред. В. Н. Кардашенко. – М. Медицина, 1986. – 512 с.
14. Гигиена детей и подростков / Под ред. В. Р. Кучмы. – М. ГЭОТАР-Медиа, 2008. – 480 с.
15. Гігієна дітей і підлітків: Підручник / за ред. проф. В І. Берзіня. – К.: Асканія, 2008. – 307 с.
16. Гігієна праці : підручник / За ред. Ю. І. Кундієва, О. П. Яворовського. – ВСВ “Медицина”, 2011. – 914 с.
17. Гігієна харчування з основами нутриціології : підручник у 2 книгах / Т. І. Аністратенко, Т.М. Білко, О.В. Благодарова [та ін.]; За ред. В.В. Ципріяна. “ К.: Медицина, 2007. – 528 с., 544 с.
18. Маненко А. К., Сахновская Н. И. Гигиена лечебных учреждений – К.: Здоров'я, 1982. – 214 с.
19. Труд и здоровье медицинских работников / Под ред. В. К. Овчарова. – М.: Медицина, 1985. – 213 с.
20. Яфаев Р. Х., Зуева Л. П. Эпидемиология внутрибольничных инфекций. – Л.: Медицина, 1989. – 268 с.
21. Руководство к лабораторным занятиям по коммунальной гигиене / Под ред. Е. И. Гончарука. – М.: Медицина, 1990. – 416с.
22. Комунальна гігієна / Під ред. акад. Є.Г. Гончарука. – Київ: Здоров'я, 2003. – 740 с.
23. Коммунальная гигиена / Под ред. К. А. Акулова. – М.: Медицина, 1986. – 608 с.
24. Петровский К. С. Гигиена питания. – М.: Медицина, 1982. – 528 с.
25. Смоляр В. И. Рациональное питание. – К.: Наукова думка, 1991. – 368 с.
26. Новожилов Г. Н., Ломов О. П. Гигиеническая оценка микроклимата. – Л.: Медицина, 1987. – 109 с.
27. Норми радіаційної безпеки України (НРБУ–97). – К.: МОЗ України, 1997. – 121 с.
28. Мізюк М. І. Гігієна : посібник для практичних занять для фарм. фак. вищих мед. навч. закладів / М. І. Мізюк; рец.: І. В. Сергета, Б. Р. Бойчук. – К. : Здоров'я, 2002. – 256 с.
29. Мізюк М. І. Гігієна : підручник для фарм. фак. вищих мед. навч. закладів / М. І. Мізюк ; рец.: І. В. Сергета, Б. Р. Бойчук. – К. : Здоров'я, 2002. – 288 с. : іл. – Библиогр.: с. 266-269.
30. Основи екології : підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Бардов [та ін.]; ред.: В. Г. Бардов, В. І. Федоренко. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 424 с. : іл. – (Національний підручник). – Бібліогр.: с. 408-410.
31. Сергета І. В. Практичні навички з загальної гігієни : навчально-методичний посібник / І. В. Сергета. – Вінниця : ВДМУ, 1997. – 86 с.
32. Тестовий контроль з загальної гігієни та екології людини : навч. посіб. / І. В. Сергета [та ін.]; ред. І. В. Сергета, Л. І. Краснова. – Вінниця, 2005. – 154 с
33. Тестовые задания по общей гигиене и экологии человека : учебное пособие / И. В. Сергета, О. В. Яцына, Т. Т. Постоловская. – Винница : Арбат, 1998. – 74 с.
34. Тестовые задания по общей гигиене и экологии человека : учеб. пособие / И. В. Сергета, О. В. Яцына, Т. Т. Постоловская ; Винниц. ГМУ им. Н.И. Пирогова, каф. Общей гигиены. – 2–е изд. стер. – Винница : Тезис, 2000. – 74 с.
35. Учебовий посібник до практичних занять з загальної гігієни : (для студентів загально-медичного факультету) / Нац. МУ ім. О.О. Богомольця, МОЗ України, Центр,

метод, кабінет з вищої мед. освіти. Ч. 1. – К., 1994. – 150 с.

36. Учебний посібник до практичних занять з загальної гігієни : (для студентів загально-медичного факультету) / Нац. МУ ім. О.О. Богомольця, МОЗ України, Центр, метод, кабінет з вищої мед. освіти. Ч. 2. – К., 1994. – 158 с.

37. Навчальний стрес та психофізіологічні критерії оцінки адаптаційних можливостей організму студентів закладів вищої медичної освіти : монографія / В. М. Мороз, С. Ю. Макаров, О. А. Серебреннікова, І. В. Сергета. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. – 184 с.

38. Гігієнічна діагностика професійної придатності студентів закладів медичної освіти (на прикладі стоматологічних спеціальностей) : монографія / І. В. Сергета, О. Ю. Панчук, О. П. Яворовський ; За ред. О. П. Яворовського та І. В. Сергети. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. – 348 с.

39. Гігієнічні нормативи рухової активності студентів закладів вищої медичної освіти та шляхи її оптимізації : монографія / Сергета І. В., Бардов В. Г., Дреженкова І. Л., Панчук О. Ю.; За ред. В. Г. Бардова та І. В. Сергети. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ», 2020. – 184 с.

40. Гігієна та екологія: підручник / Бардов В.Г., Омельчук С.Т., Мережкіна Н.В. ... Сергета І.В. ... та ін. [За ред. В.Г. Бардова] – Вінниця : Нова Книга, 2020. – 472 с

41. Наукові основи комплексної гігієнічної оцінки якості життя та адаптаційних можливостей сучасної учнівської і студентської молоді : монографія / О. В. Тимошук, Н. С. Полька, І. В. Сергета ; За ред. Н. С. Польки та І. В. Сергети. – Вінниця : ТОВ «ТВОРИ». – 272 с.

42. Психофізіологічні та психогігієнічні основи ефективного використання здоров'язберігаючих технологій у закладах вищої освіти / В.М, Мороз, О.А. Серебреннікова, І.В, Сергета, Н.В.Стоян. - Вінниця : ТОВ "ТВОРИ", 2020. — 208 с.

15. Інформаційні ресурси

Сайт кафедри: <http://vnmu.edu.ua/кафедра-загальної-гігієни-та-екології>

<http://moz.gov.ua>

<http://mon.gov.ua>

<http://health.gov.ua/>

<http://www.ioh.org.ua/>

<http://iozdp.org.ua/> тощо